

# ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ ЧОВЕЧАНСТВА У НОВОМ МИЛЕНИЈУМУ ЈЕСУ ФИЛОЗОФСКИ

Дејан Павлов Крецуљ\*

Институт за стратегијске студије и развој „Петар Карић”,  
Универзитет „Браћа Карић”, Београд

**Резиме:** Основни проблем савременог света је несклад између развоја техничких и друштвених наука. Техничка средства су на таквом ступњу да се помоћу њих може извршити цивилизацијско самоуништење. Због тога друштвеним наукама, а пре свега филозофији, треба дати већи значај него до сада у свеукупном образовању. „Воља за смисао” треба да буде нит водила данашње цивилизације, којој много више недостаје мудрост него знање.

**Кључне речи:** филозофија, религија, друштво, минимум ометања, максимум ефикасности

## BASIC PROBLEMS OF HUMAN BEINGS IN NEW MILLENNIUM ARE PHILOSOPHICAL

**Abstract:** The basic problem of the modern world is disharmony regarding development of technical and social sciences. Technical devices are at such a level of development that they can bring about self-destruction of civilization. Therefore, in further education more importance should be given to social sciences, philosophy in particular, than it has been the case so far. „Will for sense” should be a guiding principle of present civilization, which lacks wisdom much more than knowledge.

**Keywords:** philosophy, religion, society, minimum distraction, maximum efficiency

Рад Семинара „Наука-религија-друштво” као и дискусије на Округлом столу о истој теми, дају нам нове импулсе за смелија, нетрадиционална истраживања скривених нити и путева повезивања емпирије и трансценденције, за одговор на питање о чијем постојању нисмо ни слутили, а и сада не слутимо. Велики немачки мислилац Фридрих Шелинг изрекао је једну „вечну” истину када је устврдио да је човек „осуђен да размишља филозофски”. Јер упркос напретку свих знања и растућој вештини њиховог коришћења човек се стално сучељава са све необичнијим феноменима из света природе и његове сопствене унутрашње структуре и то га приморава да тражи глобалне, суштинске одговоре у целовитим тумачењима која предлажу само религија и филозофија.

Све већи значај филозофије осећа се директно и када се лансира теза да свест мора да буде повезана на специфичан начин са квантном физиком, о чему су на семинару говорили професори Коруга и Раковић. Нови миленијум, по свему судећи, биће миленијум изграђивања и усвршавања Интегралног Интелекта као језгра информатичко-космичке цивилизације. Све снажнији импулси долазе из целог ансамбла природних, техничких и математичких наука, који негирају остатке

---

\* e-mail: [institute@amadeus.uni-bk.ac.yu](mailto:institute@amadeus.uni-bk.ac.yu)

позитивистичких антифилозофских илузија и постављају на много виши ниво потребу за друштвеним наукама чији је центар филозофија.

О томе је на округлом столу надахнуто и убедљиво говорио професор Ајдачић, бацајући поглед у трећи миленијум.

„Први задатак који човек у трећем миленијуму мора да испуни је његово усклађивање са природом и са другим људима – каже проф. Ајдачић. Да би се то постигло мора се дати примат друштвеним и хуманитарним наукама, а не природним и техничким”.<sup>1</sup> То су гласови еминентних представника физичке науке, космологије, технике, али они већ одавно одјекују међу представницима самих друштвених наука који одређују централно место филозофији у новој синтези људског знања и изградње, на тој основи, једне нове цивилизације.

Међу моногбројним присталицама и наследницима значајног дела економисте Фридриха Хајека осећа се приближавање филозофској проблематици такозване нове економије знања. Но још је Хајек говорио да онај ко је само економиста не може да буде добар економиста. Нису само политичке науке и право, етнологија и психологија и, разуме се, историја које су значајне за економисте. Економски проблеми се у све већој мери наслањају на филозофка питања, што је било познато из историје економских наука. За формулисање строгих, логички коректних у доследних критеријума за ново социјално знање, пре свега је потребно стално усавршавање методологије и методике схватања непознатог. Јер проблеми формирања „цивилизације знања” и адекватних институција глобалног друштва најтешње су повезани са питањима развоја људске свести и целе психичке структуре личности.

Овде морамо истаћи да је процес методологизације социјалних истраживања нешто што је у основи напора ка стварању неке врсте Новог Органума за XXI век. Не ради се само о формулисању општих истина, а још мање о дедуктивизму или о априоризму. Када је Хегел истицао да је свака наука примењена логика он је пре свега имао у виду чињеницу да наука исказује свој предмет у виду мисли и појмова, што не укида већ подвлачи значај главне функције научног сазнања: анализе конкретне ситуације или проблема како би се понудило ново објашњење реалности на нивоу факата, закона и теорија.

Посебно је актуелна у том контексту идеја о науци као о примењеној логици (*Angewandte Wissenschaft* - Хегел) која је једна од извора истицања значаја филозофије за друштвене науке као целине. Када се ради о експликацији онда треба говорити о три нивоа:

- Фактолошком објашњењу (објашњењу факата или фактима)
- Номологичком објашњењу (експликацији на основу откривеног закона)
- Теориологичком објашњењу (на основу теорије)

Ако се приступи системски онда би пут Новом Органуму ишао само преко једног савременог тумачења фундаменталних и апликативних социјалних истраживања у тернутку глобализације и преласка на информатички тип цивилизације са огромним компликацијама у односу свести, субјеката и реалности која постаје све нејасније дефинисана.

---

<sup>1</sup> Владимир Ајдачић, Трећи миленијум: космичка барка, *Свест* No. 10, стр. 76-78, Београд, 2002.

Као што је познато, фундаменталне науке откривају законе процеса и појава без обзира на евентуалне практичне користи од стечених знања. Законитости које откривају фундаменталне науке имају водећу улогу као најмоћније спознајно средство за правилно дефинисање и експликацију процеса и феномена, догађаја и ситуација.

Подсетимо се класичног магистралног пута сваке науке који почиње формулисањем научног проблема. Креће се од непознатог у правцу оног што се жели спознати, али се траже логичке тачке за оријентацију како би се уз помоћ хипотеза ишло даље ка формулисању теорије. Добијени научни закључак се даље трансформише путем теоријско-практичких операција у примењени продукт.

Међутим, још крајем XX века почела је да се открива још једна могућа варијанта развоја науке: на бази рађања нових фундаменталних проблема који искрсавају у процесу примене и имају свој специфичан методолошки и конгнитивни статус. Све чешће ће бити узајамно деловање фундаменталних и примењених истраживања, која се преливају једна у другу као саставни део оног моћног дрвета сазнања које се грана и у ширину и у висину и чији смисао није могуће обухватити без филозофског приступа, без онтолошких, гносеолошких, логичких и аксиолошких идеја. Тако се изгледа рађа својеврсно ново синтетичко-теоријско-апликативно научно знање чија фундаменталност зависи од напретка апликативних знања. Изгледа да је то пут ка стварању Новог Органума за XXI век са једном обновљеном фундаменталном свешћу о могућностима интеграције духа и материје у неку нову целину, без које су парцијалне истине само елементи који морају бити обрађени са позиције „путовања” ка интегралном интелекту.

Филозофија ће још интезивније радити на додирним тачкама између филозофско-онтолошких и религиозних приступа на бази откривања суштине ситуације човека у свету у коме дух и материја добијају сасвим необичан статус две стране једне исте појаве. Који су путеви ка новој разумности помоћу које ће човек новог миленијума претварати унутрашњи и спољашњи свет у предмет своје духовне свести како би препознао своје „ја” и своју потребу за слободом? Докле ће трајати то „удвојавање” света, ако се послужимо Хегеловим термином?

Само „воља за смисао” може, према мишљењу професора Јеротића, да нас учини одговорним и спремним да помогнемо и себи и друштву. А ту је филозофија, заједно са религијом, позвана и биће увек позвана да предлаже своја решења која никада не могу имати претензије на коначност, на неку априорну природу, већ само на одговор који ће укупни развој природе, друштва и човека чинити и дање одговорним.

По свему судећи, свет сам по себи нема никаквог смисла који би био независан од људских одлука и да он у себи не садржи неке аксиолошке константе. Све вредности и сваки смисао, као и свака експликација и екстраполација у научним истраживањима, носе у себи клице целовитијег погледа на суштину стварности и на наше место у њој.

Када говоримо да су основни проблеми човека, у времену које наступа, филозофски, морамо водити рачуна о значају мреже нових појмова за изражавање природе феномена који наступају рушећи пред собом устаљене догме и укоренење предрасуде.

У том контексту треба истаћи улогу нових категорија које филозофија већ може да понуди за дубљу и целовитију анализу и синтезу комплекса нових сазнања свих наука – природних, техничких, математичких и друштвених.

Овде ћемо само поменути пет таквих кључних категорија које би у следећих пет деценија могле бити носећи елементи конструкције не само научног сазнања, већ и турбулентне промене карактера друштва и живота човечанства. То су:

- Конгнитизација (растућа улога знања у целокупном животу човека и друштва);
- Спиритуализација (растућа улога духовног фактора како нове холистичке тенденције);
- Планетаризација (глобализација);
- Комуникатизација;
- Аксиологизација (све већа улога моралних, естетских и религиозних вредности).

У свему томе ће бити велики изазов примене закона златног пресека: минимум ометања и максимум ефикасности (Коруга).

Скроман допринос томе је, надамо се, и рад нашег научног семинара и округлог стола *Наука – Религија – Друштво*.